

Politiek

Nederland wordt steeds slimmer

Een speciale uitgave van de LOI en ProDemos

Speciale politieke verkiezingseditie

Nederland wordt steeds slimmer - Politiek

Op woensdag 12 september 2012 zijn de verkiezingen voor de Tweede Kamer. In deze lesstof leert u alles over de verkiezingen zelf en over wat er met uw stem gebeurt. Verder leert u hoe de politiek, en vooral de Tweede Kamer, nu eigenlijk werkt.

Deze lesstof is niet bedoeld om u te helpen bij het maken van een keuze voor een politieke partij. Wilt u bepalen welke partij het beste bij u past, lees dan bijvoorbeeld de verkiezingsprogramma's. Ook de [StemWijzer](#) kan u helpen bij het maken van uw keuze.

Inhoud

Deze lesstof is verdeeld in drie hoofdstukken:

1. Hoe wordt Nederland bestuurd?
2. Verkiezingen.
3. Het werk van een kamerlid.

U leert wat de Tweede Kamer precies doet, wat de *trias politica* is, hoe de verkiezingen geregeld zijn en hoe het werk van een kamerlid eruitziet. Daarbij komen veel begrippen aan bod die u wellicht vaak voorbij ziet komen op televisie of in de krant. U leert wat een kiesdeler is en wat het betekent om met voorkeurstemmen gekozen te worden.

In het hoofdstuk vindt u ook een aantal links naar filmpjes. Deze filmpjes zijn een goede aanvulling op en verduidelijking van de informatie in de tekst.

Hoe wordt Nederland bestuurd?

Nederland is een parlementaire democratie. Democratie betekent dat de macht bij het volk ligt. Natuurlijk is het niet mogelijk om met zestien miljoen mensen een land te besturen, daarom kiezen we volksvertegenwoordigers die voor ons het land besturen. In dit hoofdstuk leert u meer over de volksvertegenwoordiging en haar taken.

Voor de Nederlandse democratie gelden een aantal uitgangspunten:

- De macht ligt bij het volk.
- De macht is verdeeld over verschillende groepen: de *trias politica*.
- De overheid is gedecentraliseerd. Dat wil zeggen dat het bestuur niet vanuit één centraal punt geregeld wordt, maar vanuit verschillende plaatsen, bijvoorbeeld in gemeenten en provincies.

Trias politica

De *trias politica* is een idee van de Fransman Montesquieu. Hij vond dat in een democratie de macht verdeeld moest zijn over verschillende groepen. Hij maakte daarbij onderscheid tussen drie machten:

1. De wetgevende macht (het parlement).
2. De uitvoerende macht (de regering).
3. De rechterlijke macht (de rechters).

Belangrijk is dat de verschillende machten niet in één persoon samenkomen. Een lid van de Tweede Kamer mag bijvoorbeeld niet tegelijkertijd ook rechter zijn. In Nederland is de scheiding van deze machten niet absoluut. Wetten worden bij ons namelijk niet alleen door het parlement (wetgevende macht) gemaakt, de regering (uitvoerende macht) speelt daarbij een belangrijke rol. De regering wordt in Nederland bovendien gevormd op basis van een meerderheid in het parlement. In ons systeem kunnen we daarom beter niet spreken van een "scheiding", maar van een "spreiding" van de drie machten.

De wetgevende macht

In Nederland nemen volksvertegenwoordigers beslissingen over hoe het land geregeerd moet worden. De volksvertegenwoordiging bestaat uit de Eerste en Tweede Kamer. Een ander woord hiervoor is "parlement" of "Staten-Generaal". Het parlement is onze wetgevende macht. Daar worden wetten goedgekeurd met een meerderheid van stemmen. De Tweede Kamer telt 150 leden die rechtstreeks door het volk worden gekozen. Deze verkiezingen vinden elke vier jaar plaats. Als het kabinet eerder valt, worden de verkiezingen vervroegd.

Nadat de Tweede Kamer een wetsvoorstel heeft aangenomen, moet ook de Eerste Kamer het wetsvoorstel nog goedkeuren. De Eerste Kamer wordt gekozen door de leden van de Provinciale Staten, binnen drie maanden na de provinciale verkiezingen. We noemen dit *getrapte* verkiezingen. Ook deze verkiezingen vinden om de vier jaar plaats. Er zijn 75 Eerste Kamerleden.

Het parlement heeft drie belangrijke taken:

1. Samen met de regering wetten maken.
2. De regering controleren bij de uitvoering van wetten en bij alle andere activiteiten.
3. De kiezers vertegenwoordigen: parlamentsleden moeten contact onderhouden met de kiezers.

De uitvoerende macht

De regering zorgt voor de uitvoering van de wetten en is daarom de uitvoerende macht. Ze bestaat uit alle ministers en de koningin. De voorzitter is de minister-president. De ministers en staatssecretarissen samen noemen we het kabinet. De mensen die lid zijn van de regering of het kabinet, kunnen niet tegelijk ook in de Tweede Kamer zitten.

Een minister werkt op een ministerie. Daar werken ook ambtenaren. Zij helpen de minister met plannen maken, vragen beantwoorden en wetten voorbereiden.

Een staatssecretaris assisteert een minister bij de politieke leiding van het ministerie en heeft zijn eigen politieke verantwoordelijkheid.

Hoewel de regering formeel de uitvoerende macht is, spelen de ministers ook een belangrijke rol in de wetgeving. Meestal wordt een wetsvoorstel door een minister ingediend. De Eerste en Tweede Kamer beslissen vervolgens of de wet wordt aangenomen. Hierdoor wordt de regering vaak ook als onderdeel van de wetgevende macht gezien.

Afb. 1. De Eerste Kamer.

Vertrouwensregel

Ministers zijn verantwoording schuldig aan de Tweede Kamer en kunnen alleen aanblijven als zij het vertrouwen hebben van de kamer. Zo staat het in de Grondwet. Als de minister zijn werk niet goed doet, kunnen kamerleden een motie van wantrouwen indienen. Dat gebeurt bijvoorbeeld als er ernstige fouten zijn gemaakt of als de minister informatie heeft achtergehouden. Stemt de meerderheid van de kamer voor de motie van wantrouwen, dan moet de minister

opstappen. Een minister kan nooit de kamer naar huis sturen, omdat kamerleden door het volk zijn gekozen.

De rechterlijke macht

De rechtspraak wordt in een rechtsstaat uitgevoerd door de rechterlijke macht. Deze macht bestaat uit rechters, raadslieden (advocaten) en officieren van justitie. Rechters in Nederland zijn onafhankelijk. Ze kunnen niet worden ontslagen als hun uitspraken de regering niet bevallen. Bovendien moet ook de overheid zich aan de uitspraken van de rechters houden.

Bekijk nu het [filmpje](#) over hoe Nederland bestuurd wordt.

De macht van de koningin

De koningin is het staatshoofd van Nederland, maar zij is niet de baas van het land. Wel zit ze, net als de ministers, in de regering. In de praktijk nemen de ministers echter de beslissingen. Als de ministers vergaderen, is de koningin daar niet bij.

We noemen Nederland een constitutionele monarchie. "Monarchie" betekent koninkrijk, "constitutie" betekent grondwet. Een constitutionele monarchie is de aanduiding voor een land waarin het koningschap berust op een constitutie of grondwet, waardoor de macht van de koning(in) beperkt is.

De koningin staat aan het hoofd van de regering, toch heeft zij op politiek gebied vrijwel geen inspraak. Ze woont bijvoorbeeld geen vergaderingen van de ministers bij. De dag van de groepsfoto op de trappen van paleis Huis ten Bosch en Prinsjesdag zijn de enige momenten waarop de regering in haar geheel te zien is. Het echte werk gebeurt in de ministerraad, de vergadering van alle ministers. Die is meestal op vrijdag.

Een wet wordt pas geldig als de handtekening van de koningin eronder staat. Hetzelfde geldt voor allerlei besluiten en benoemingen. De koningin is er niet bij als die besluiten worden genomen. Ze heeft geen andere keuze dan ondertekenen. Wel wordt ze goed op de hoogte gehouden.

Tot en met de verkiezingen van 2010 speelde de koningin een belangrijke rol tijdens de kabinetsformatie. Zij benoemde de formateur en informateur voor de kabinetsformatie. De informateur gaat na de verkiezingen met verschillende partijen in gesprek om uit te zoeken welke partijen mogelijk samen een coalitie kunnen vormen. Als de informateur klaar is met zijn werk, wordt er een formateur benoemd. De formateur is vaak de toekomstige minister-president, hij formeert het kabinet en verdeelt de ministersposten. In maart 2012 stemde de Tweede Kamer in met een voorstel van D66 om formateurs en informateurs voortaan te laten benoemen door de Tweede Kamer in plaats van door de koningin.

Ministeriële verantwoordelijkheid

Artikel 42 lid 2 van de Grondwet zegt:

”De Koning is onschendbaar; de ministers zijn verantwoordelijk.”

De ministeriële verantwoordelijkheid houdt in dat ministers voor alles wat ze doen verantwoording moeten afleggen aan het parlement. Dat geldt niet alleen voor alles wat een minister zelf doet, maar ook voor alles wat er namens hem door zijn ambtenaren wordt gedaan. In de Tweede Kamer kan hij erop aangesproken worden als er iets fout gaat. ”Heeft de minister dit zien aankomen? Wat heeft de minister gedaan om het te voorkomen?” Kamerleden stellen dit soort vragen aan de lopende band.

Prinsjesdag en de miljoenennota

Op de derde dinsdag in september is het Prinsjesdag. Per gouden koets komt de koningin dan naar de Ridderzaal. Als hoofd van de regering leest de koningin daar de Troonrede voor. Daarin staat in grote lijnen wat de regering voor het komende jaar van plan is. De koningin schrijft de Troonrede niet zelf, de ministerraad is verantwoordelijk voor de inhoud. De minister-president zorgt voor de uiteindelijke tekst.

De Miljoenennota is een toelichting van de minister van Financiën waarin hij uitlegt hoe Nederland er financieel voor staat en wat de belangrijkste plannen zijn voor het volgende jaar. Daarnaast staan er de begrotingen in van de afzonderlijke ministeries, met alle details over de kabinetsplannen. Nadat de Troonrede is voorgelezen, gaat de minister van Financiën met een koffertje naar de Tweede Kamer. In dat koffertje zitten de Miljoenennota en de begrotingsvoorstellen, die hij officieel aan de Tweede Kamer overhandigt.

Afb. 2. De rit per gouden koets door Den Haag.

Verkiezingen

Bekijk nu het [filmpje](#) over de verkiezingen.

Het uitbrengen van een stem is een belangrijke handeling in een democratie. Kiezers moeten hun volksvertegenwoordigers in vrijheid kunnen kiezen. Niemand mag meekijken – stemmen is geheim. U moet erop kunnen vertrouwen dat de uitslag klopt. Een waterdicht systeem van verkiezingen is daarom belangrijk voor de democratie. Als de verkiezingsuitslag niet betrouwbaar is, valt de basis voor de democratie weg.

Het kiesstelsel moet bovendien zo in elkaar zitten dat kiezers tevreden zijn met het resultaat. Bij alle verkiezingen in Nederland geldt het systeem van *evenredige vertegenwoordiging*: een partij die een kwart van de stemmen haalt, krijgt ook een kwart van de zetels. Dat heeft voor- en nadelen. Een voordeel is dat heel veel meningen in het parlement vertegenwoordigd zijn. Een nadeel is dat er zoveel partijen zijn, dat het soms lastig is om een meerderheid te vormen. De werking van het Nederlandse kiesstelsel is vastgelegd in de Kieswet.

Wie mag er stemmen?

- Nederlanders van achttien jaar en ouder mogen stemmen bij alle verkiezingen.
- Buitenlanders (18+) uit EU-lidstaten die in Nederland zijn komen wonen, mogen meedoen aan de gemeenteraadsverkiezingen en de verkiezingen voor het Europees Parlement.
- Buitenlanders (18+) uit landen buiten de EU die in Nederland zijn komen wonen, mogen meedoen aan de gemeenteraadsverkiezingen als ze al ten minste vijf jaar legaal in Nederland wonen.
- Nederlanders die in het buitenland wonen, mogen meedoen aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer en het Europees Parlement.

Behalve dat u mag stemmen, mag u zich als stemgerechtigde ook kandidaat stellen, zodat u gekozen kunt worden. Zelf stemmen noemen we *actief kiesrecht*. Het recht om kandidaat te zijn heet *passief kiesrecht*. U ondergaat dan immers als kandidaat het kiesrecht: u kunt gekozen worden.

Soorten verkiezingen

In Nederland vinden verkiezingen plaats voor de Tweede Kamer, de Provinciale Staten, de gemeenteraden, de waterschappen en het Europees Parlement. Sommige steden hebben bovendien verkiezingen voor deelgemeenteraden of stadsdeelraden. De verkiezingen voor de Tweede Kamer worden normaal gesproken eens in de vier jaar gehouden. Ze vinden alleen eerder plaats wanneer een kabinet eerder aftreedt. Daarnaast stemmen we ook eens in de vier jaar voor de Provinciale Staten en de gemeenteraad. Daar zijn vervroegde verkiezingen niet mogelijk. De verkiezingen voor het Europees Parlement vinden eens in de vijf jaar plaats.

Oproep voor verkiezingen

In Nederland bestaat geen *opkomstplicht*. U bent dus niet verplicht om naar het stembureau te komen. Voor de verkiezingen krijgen alle kiesgerechtigden een

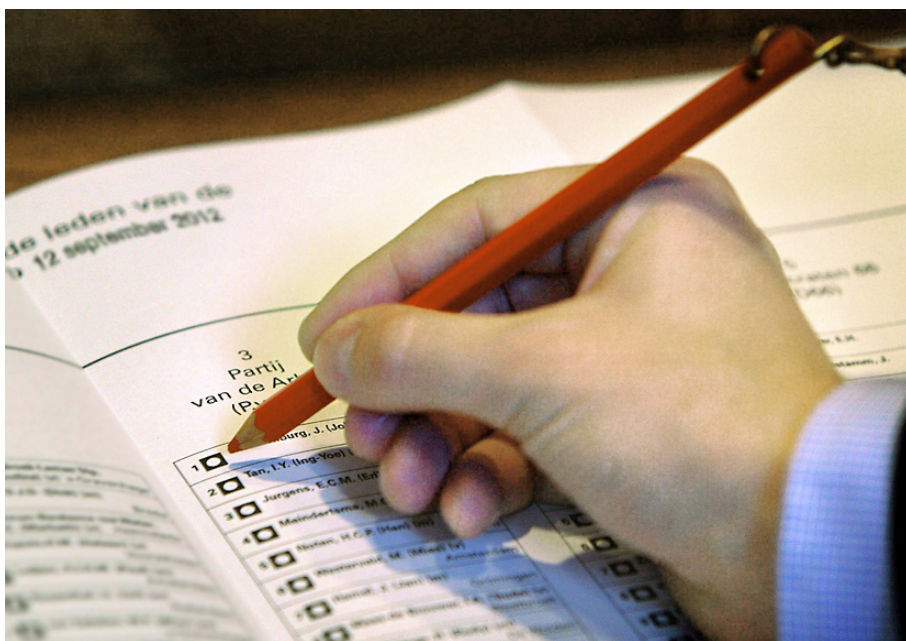

uitnodiging om te gaan stemmen in de vorm van een *stempas*. Met een stempas kunt u stemmen in alle stembureaus in de gemeente waar u woont. Om buiten uw gemeente te stemmen kunt u een *kiezerspas* aanvragen. Het stembureau waar u gaat stemmen, moet dan wel liggen in het gebied waar de verkiezing voor geldt. Bij gemeenteraadsverkiezingen kunt u dus niet in een andere gemeente stemmen. De oproep om te gaan stemmen wordt door de gemeente ten minste twee weken voor de verkiezingen verspreid.

Naar het stembureau

Wie zich meldt op het stembureau, ziet daar een commissie van drie leden achter een tafel zitten. Het zijn vrijwilligers die een kleine vergoeding krijgen. Iedere kiezer kan bij de gemeente naar deze functie solliciteren. De commissie ziet erop toe dat alles volgens de regels verloopt. De commissie neemt de stempas in en geeft de kiezer een stembiljet. Voor kiezers geldt bovendien een identificatieplicht (met ID-kaart, paspoort of rijbewijs). De kiezer brengt vervolgens zijn stem uit in een stemhokje, zodat niemand kan zien wat daar gebeurt. Na sluiting van het stembureau telt de commissie de aantallen uitgebrachte stemmen. Iedereen kan daarbij aanwezig zijn.

Op het stembiljet staan de namen van de partijen, met onder elke partij de namen van de kandidaten van die partij. U brengt uw stem uit door één vakje rood te maken voor de kandidaat van uw keuze. Dan vouwt u het stembiljet weer dicht en doet u het in de stembus.

Afb. 3. U kunt uw stem weer uitbrengen met het rode potlood.

Blanco of ongeldig

Het is niet verplicht om te stemmen. Het is bovendien niet verplicht om, als u wel gaat stemmen, werkelijk op een kandidaat te stemmen: blanco stemmen kan ook. U gooit het stembiljet dan ongebruikt in de stembus. Sommige kiezers stemmen blanco uit protest of omdat ze niet weten op welke kandidaat van welke partij ze moeten stemmen. Blanco stemmen is een manier om te laten zien dat u weliswaar geen keuze kunt maken tussen de partijen, maar dat u wel waarde

hecht aan het stemrecht: een proteststem dus. Een blanco stem telt alleen mee voor de opkomst, invloed op de zetelverdeling heeft de blancostemmer niet. Ook bij veel blanco stemmen blijven er geen zetels onbezet. Het aantal blanco stemmen ligt meestal ruim onder de 1%.

Een stembiljet is ongeldig als er meer dan één hokje is roodgemaakt. Sommige mensen schrijven hun commentaar op het biljet. Als iemand zou kunnen achterhalen wie dat commentaar heeft geschreven, maakt dat het biljet ongeldig. Wie per ongeluk ongeldig stemt, heeft recht op een herkansing en kan de voorzitter van het stembureau om een nieuw biljet vragen.

Lijsttrekkers en lijstduwers

Uiteindelijk gaat het bij verkiezingen om mensen en ideeën. In het verkiezingsprogramma is opgeschreven wat een partij van plan is. Op de kandidatenlijst staan de mensen die het moeten gaan doen. Partijen zorgen ervoor dat het programma en de kandidatenlijst al maanden voor de verkiezingen klaar zijn. Te veel discussie daarover op het laatste moment is onhandig. Het wekt bij kiezers de indruk dat een partij verdeeld is. U weet als kiezer dan niet wat u aan zo'n partij hebt.

De nummer één op de kandidatenlijst treedt in de verkiezingscampagne op als politiek leider en is de belangrijkste woordvoerder van de partij. Voor wat de lijsttrekker na de verkiezingen gaat doen, zijn geen vaste regels. Na parlementsverkiezingen wordt de lijsttrekker in eerste instantie kamerlid. Vaak wordt hij of zij tot fractievoorzitter gekozen. De lijsttrekker van de grootste partij wordt meestal minister-president. Een slechte verkiezingsuitslag kan aanleiding zijn voor het vertrek van een partijleider.

Helemaal onder aan de lijst vindt u nog weleens verrassende namen, zogenaamde "lijstduwers". Dit zijn vaak bekende mensen die op de lijst staan om stemmen te trekken, zonder dat ze de bedoeling hebben om echt gekozen te worden. Lijstduwers spelen vaak wel een grote rol in de verkiezingscampagne.

Bekijk nu het [filmpje](#) over campagne voeren.

Opiniepeilingen

Een exitpoll is een peiling van het stemgedrag van de kiezers op de dag van de verkiezingen zelf. Mensen die hebben gestemd, worden bij de uitgang van het stembureau gevraagd voor wie ze hebben gestemd. In dat opzicht verschilt een exitpoll van een gewone opiniepeiling, waarbij gevraagd wordt op welke partij men denkt te *gaan* stemmen. Exitpolls worden regelmatig uitgevoerd omdat ze een snelle en behoorlijk nauwkeurige voorspelling kunnen geven van de uiteindelijke uitslag van de verkiezingen.

Coalitievorming

Omdat geen enkele politieke partij in Nederland over een meerderheid in de Tweede Kamer beschikt, is voor het vormen van een regering altijd een coalitie van twee of meer partijen nodig. Dat zijn dan de coalitiepartijen. Coalitie betekent samenwerkingsverband. De partijen in de Tweede Kamer die zich verzetten tegen het regeringsbeleid vormen tezamen de oppositie.

In Nederland bepalen de kiezers niet direct wie er in de regering komt. Welke partijen samen gaan regeren, speelt wel altijd een rol in de verkiezingsstrijd. Soms geven regerende partijen aan dat ze samen verder willen regeren. Of ze opnieuw de meerderheid halen, is dan inzet van de verkiezingen. Oppositiepartijen moeten zorgen dat ze zo groot worden dat andere partijen niet om hen heen kunnen.

Voor kiezers kan dit ook leiden tot *tactisch* stemgedrag. Stemt u op een kleine partij waar u het mee eens bent of kiest u voor een grotere partij om die in de regering te helpen? Volgens opiniepeilingen verliest bijvoorbeeld GroenLinks in de weken voor de verkiezingen soms kiezers door dit mechanisme. Die stemmen dan toch maar PvdA, in de hoop dat die partij gaat regeren.

De meeste partijen houden in verkiezingstijd meerdere mogelijkheden open. Als een bepaalde combinatie geen meerderheid haalt, moeten ze nog wel met andere partijen in zee kunnen gaan.

Uiteindelijk moeten verkiezingen vooral een uitslag opleveren; een duidelijke en betrouwbare uitslag. Vaak wordt de uitslag al op de avond van de verkiezingen bekendgemaakt, maar dat is niet de *officiële* uitslag. Die volgt pas een paar dagen later. Hoe wordt de uitslag vastgesteld?

Centraal stembureau

Elke verkiezing heeft een centraal stembureau, bij de Tweede Kamerverkiezingen is dit in Den Haag. Het centraal stembureau verzamelt de uitslagen van alle stembureaus en telt die bij elkaar op. Dat levert uiteindelijk een officiële uitslag op. Er is dan nog gelegenheid om tegen de uitslag bezwaar te maken. Dat kan bijvoorbeeld als u de indruk hebt dat ergens gefraudeerd is, als u denkt te weten dat er fouten bij het tellen zijn gemaakt enzovoorts.

Het vaststellen van de uitslag gaat in twee stappen. Eerst moet worden vastgesteld hoeveel zetels elke partij krijgt. Daarna wordt vastgesteld welke kandidaten van die partijen die zetels gaan bezetten. Zij krijgen dan van het centraal stembureau bericht dat ze zijn gekozen. Het uiteindelijke doel van verkiezingen is het toewijzen van politieke functies (zetels) aan personen. Dat gebeurt in een aantal stappen.

Kiesdeler

Als bekend is hoeveel geldige stemmen er in totaal zijn uitgebracht, wordt de kiesdeler bepaald. Dat is het aantal stemmen dat recht geeft op één zetel. In de Tweede Kamer zijn 150 zetels te verdelen.

Als bijvoorbeeld negen miljoen kiezers op de juiste wijze hebben gestemd, is de kiesdeler negen miljoen gedeeld door 150, dus 60.000. Hoe hoger de opkomst, hoe meer mensen een geldige stem hebben uitgebracht en hoe groter de kiesdeler is. Bij een hoge opkomst moet een partij dus meer stemmen halen om een zetel te krijgen. Het aantal zetels dat een partij krijgt, wordt bepaald door het aantal stemmen op die partij te delen door de kiesdeler. Voorbeeld: een partij die 380.000 stemmen heeft gekregen, krijgt bij een kiesdeler van 60.000 stemmen in ieder geval zes zetels. Bij verkiezingen zijn er vrijwel altijd partijen die de kiesdeler niet halen en dus ook geen zetel krijgen.

Restzetels

Voor het halen van zes zetels had de partij van het voorbeeld eigenlijk maar $6 \times 60.000 = 360.000$ stemmen nodig. Er blijven dus 20.000 stemmen over. Dat zijn de "reststemmen". Ook van partijen die niet genoeg stemmen hebben gehaald voor één zetel, blijven reststemmen over. Omdat zo alle partijen wel reststemmen halen, zijn alle reststemmen samen meestal goed voor één of meer zetels. Die zetels zijn bij de eerste ronde van zetels verdelen nog niet aan een partij toegewezen. We noemen die overblijvende zetels de restzetels. Deze restzetels worden via twee vrij ingewikkelde rekenmethoden verdeeld. De uitleg van die methoden voert te ver voor deze lesstof.

Voorkeurstemmen

De kiezer brengt zijn stem uit door een vakje rood te maken voor de kandidaat van zijn keuze. Dat hoeft niet de eerste naam op de kandidatenlijst te zijn. Als wordt gestemd op iemand die lager op de lijst staat, dan is dat een voorkeurstem. Veel mensen brengen een voorkeurstem uit, bijvoorbeeld omdat de kandidaat in een bepaalde regio bekend is of omdat hij opvalt door een uitgesproken standpunt over bepaalde onderwerpen. Vaak ook worden voorkeurstemmen uitgebracht op vrouwen of migranten. Wie met voorkeurstemmen gekozen wil worden, hoeft niet persoonlijk het aantal stemmen te halen dat nodig is voor een zetel. Al wanneer een kandidaat 25% van de kiesdeler heeft gehaald, komt hij in aanmerking voor een zetel. De partij moet dan in totaal wel voldoende zetels hebben behaald om de kandidaten met de meeste voorkeurstemmen een zetel te bezorgen. Deze voorkeursdrempel van 25% van de kiesdeler kwam in 2010 neer op 15.693 stemmen.

Formatie

Soms ligt het erg voor de hand welke partijen na de verkiezingen samen gaan regeren, bijvoorbeeld als partijen die vóór de verkiezingen al hebben gezegd dat ze met elkaar willen regeren, samen een ruime meerderheid hebben. Meestal is de vorming van een kabinet echter erg ingewikkeld. Soms neemt het maanden in beslag.

- Allereerst zal de Tweede Kamer debatteren over de uitslag. Daarna kan een informateur worden benoemd. Informateurs zijn vaak ervaren politici, die een beetje op afstand staan van de dagelijkse politiek. De informateur onderzoekt welke partijen met elkaar willen regeren.
- Als de informateur klaar is, benoemt de Tweede Kamer een formateur. Normaal gesproken wordt de formateur daarna minister-president. De formateur zoekt de ministers en staatssecretarissen die het kabinet zullen vormen.

Regeerakkoord

De partijen praten met de informateur eerst over de inhoudelijke plannen van het nieuwe kabinet. "Hoe maken we het milieu schoner zonder dat dit ten koste gaat van de economie? Kan het grote aantal arbeidsongeschikten omlaag? Hoeveel geld is er voor nieuwe wegen? Gaan de belastingen omhoog of omlaag?" Over honderden van dat soort vragen gaat het. Afspraken worden opgeschreven in een *regeerakkoord*.

Bekijk nu het [filmpje](#) over keuzes maken.

Het werk van een Tweede Kamerlid

In dit hoofdstuk schetsen we een beeld van de werkzaamheden van een Tweede Kamerlid. Hoe ziet zijn werkweek eruit? En wat verdient een kamerlid eigenlijk? Elk kamerlid wordt in principe gekozen voor een periode van vier jaar, maar bij iedere verkiezing kan een kamerlid herkozen worden. Er is geen maximumperiode dat iemand in de Tweede Kamer mag zitten.

De Tweede Kamer komt driemaal per week bijeen, op dinsdag, woensdag en donderdag. Dat betekent niet dat kamerleden maar drie dagen werken. Integendeel, kamerleden werken vaak meer dan zestig uur per week. Op dagen dat er niet vergaderd wordt, hebben zij andere taken.

Afb. 4. De Tweede Kamer op een maandag of vrijdag.

Vergaderingen

Op dinsdag, woensdag en donderdag vinden alle vergaderingen van de Tweede Kamer plaats.

De vergaderingen in de grote zaal, bekend van tv, noemen we plenaire vergaderingen. Plenair betekent voltallig, hierbij kunnen dus alle 150 leden tegelijkertijd aanwezig zijn.

Vergaderingen van de Tweede Kamer duren soms tot diep in de nacht. Er zijn immers maar drie dagen waarop er vergaderd wordt en in die tijd moet alles besproken worden. Toch ziet u dat de plenaire zaal vaak maar halfvol zit, soms zitten er zelfs maar vijftien kamerleden in een debat. Dit betekent niet dat de andere kamerleden vrij zijn, in andere zalen wordt dan intussen vergaderd over andere onderwerpen.

De kamervoorzitter

De vergaderingen van de Tweede Kamer worden geleid door de kamervoorzitter. Dat betekent orde houden, letten op de hoeveelheid spreektijd, wel of niet toestaan dat mensen elkaar in de rede vallen enzovoort. De Tweede Kamer kiest zelf zijn voorzitter.

De kamervoorzitter moet zich onafhankelijk opstellen. Aan de voorzitter moet u niet kunnen merken welke politieke kleur hij of zij heeft. Bij stemmingen mag de kamervoorzitter wel gewoon meestemmen, hij of zij is immers ook een van de 150 gekozen volksvertegenwoordigers.

Commissievergaderingen

De vergaderingen in kleine zalen noemen we commissievergaderingen. Iedere politieke partij heeft woordvoerders voor verschillende onderwerpen of commissies. In een commissie staat één onderwerp centraal, bijvoorbeeld justitie, financiën, onderwijs of defensie. Het meeste parlementaire werk wordt in deze commissies gedaan. Er wordt bijvoorbeeld vergaderd over wetsontwerpen, maar ook wordt in de kamercommissies overleg gevoerd met een minister of staatssecretaris over de manier waarop hij bepaalde zaken aanpakt.

In veel commissies zijn alle partijen vertegenwoordigd. Kleinere partijen kunnen niet alle commissievergaderingen bijwonen omdat veel vergaderingen tegelijkertijd plaatsvinden. Zij kiezen dan voor de commissies of vergaderingen die ze het belangrijkste vinden. Grote partijen zijn soms juist met meerdere mensen aanwezig. Zij verdelen het werk binnen een commissie in deelonderwerpen. Dan houdt het ene kamerlid zich bijvoorbeeld bezig met basisonderwijs en een collega doet het voortgezet onderwijs.

Collega's of concurrenten?

Soms lijkt het in een debat alsof kamerleden elkaars bloed wel kunnen drinken. Tijdens een debat loopt de spanning af en toe hoog op. Dit komt doordat kamerleden verschillende politieke opvattingen hebben en daardoor lijnrecht tegenover elkaar kunnen staan. Deze debatten zijn onderdeel van het politieke spel. Kamerleden die het in de kamer grondig met elkaar oneens zijn, kunnen een uurtje later gerust samen een kopje koffie drinken. Ondanks hun verschil in politieke opvatting blijven ze collega's.

De scherpe woorden die kamerleden soms gebruiken, zijn niet persoonlijk bedoeld (of horen dat in elk geval niet te zijn). Er zijn strikte regels om ervoor te zorgen dat er alleen over inhoud gedebatteerd wordt. De bekendste regel is dat een kamerlid altijd via de voorzitter moet praten. Niet: "Dank u wel, minister, voor uw antwoorden", maar: "Mevrouw de voorzitter, ik dank de minister voor de beantwoording."

Parlementaire onschendbaarheid

Een andere bekende regel uit de Tweede Kamer is de parlementaire onschendbaarheid.

Het betekent dat deze politici alle vrijheid hebben om tijdens vergaderingen hun mening te geven. Ze hoeven zich geen zorgen te maken dat ze daarvoor worden aangeklaagd of opgepakt. Deze regel geldt echter niet voor uitspraken die *buiten*

de vergaderingen worden gedaan, daarvoor kunnen ook zij aangeklaagd worden voor belediging of discriminatie. Deze regel staat als volgt in de grondwet:

”De leden van de Staten-Generaal, de ministers, de staatssecretarissen en andere personen die deelnemen aan de beraadslaging, kunnen niet in rechte worden vervolgd of aangesproken voor hetgeen zij in de vergaderingen van de Staten-Generaal of van commissies daaruit hebben gezegd of aan deze schriftelijk hebben overgelegd.”

Afb. 5. Politici dienen uiterst zorgvuldig met de pers om te gaan.

Salaris kamerlid

Kamerleden krijgen geen salaris, maar een ”schadeloosstelling”. Ze krijgen deze vergoeding omdat ze geen tijd meer hebben voor een andere baan. Het kamerlidmaatschap is een volledige baan. Kamerleden ontvangen per jaar ongeveer € 100.000,— bruto (cijfer van 2012) per jaar.

Omdat kamerleden het hele volk vertegenwoordigen, komen ze uit heel Nederland: van Zeeland tot Groningen, van Limburg tot de Waddeneilanden. Het is voor deze kamerleden onmogelijk om iedere dag op en neer te reizen, daarom hebben zij doordeweeks vaak een appartement in Den Haag. In het weekend gaan zij terug naar hun eigen provincie, zodat ze goed op de hoogte blijven van wat daar speelt. Deze reis- en verblijfkosten worden door de overheid vergoed.

Officiële werkzaamheden

De officiële taken van de Tweede Kamer zijn:

- Samen met de regering wetten maken.
- De regering controleren bij de uitvoering van wetten en bij alle andere activiteiten.

- De kiezers vertegenwoordigen: parlementsleden moeten contact onderhouden met de kiezers.

Hoe deze taken er in de praktijk uitzien, kunt u bekijken in de volgende twee filmpjes.

- "Hoe werkt de Tweede Kamer?", [videofragment](#) op YouTube
- "de volksvertegenwoordiger", [videofragment](#) uit de serie "In het Haagse" van Omroep MAX.

Medewetgever

Een wetsvoorstel wordt meestal door een minister ingediend bij de Tweede Kamer. De kamerleden vergaderen hierover en besluiten of ze het wetsvoorstel aan willen nemen. Voordat het wetsvoorstel in de plenaire vergadering besproken wordt, gaat het voorstel eerst naar een kamercommissie. Bij de commissievergadering is de minister aanwezig om het wetsvoorstel van de regering toe te lichten en te verdedigen. De kamerleden kunnen vervolgens de minister ondervragen, met suggesties komen of over het plan vergaderen. De minister luistert hier goed naar en zal het voorstel indien nodig wijzigen. Wanneer de commissie klaar is met de voorbespreking, wordt het wetsvoorstel verder besproken tijdens een plenaire vergadering. Bij een meerderheid van de stemmen wordt het wetsvoorstel aangenomen en gaat het naar de Eerste Kamer. Als meer dan de helft van de Tweede Kamerleden tegen is, gaat het wetsvoorstel niet door.

Stemmingen

In veel andere parlementen wordt gewerkt met elektronische stelsystemen. Het Nederlandse parlement is daar nooit aan begonnen. Bij stemmingen in de Tweede Kamer wordt onderscheid gemaakt tussen gewone stemmingen en hoofdelijke stemmingen. Bij gewone stemmingen vraagt de voorzitter aan voor- en tegenstemmers om hun hand op te steken. Vaak wordt per fractie hetzelfde gestemd en is snel duidelijk hoe de verhoudingen liggen. Als dat niet meteen duidelijk is, kan een hoofdelijke stemming worden aangevraagd. Bij een hoofdelijke stemming wordt de naam van elk Kamerlid afzonderlijk opgenoemd. Bij het noemen van zijn naam moet een kamerlid zich voor of tegen het voorstel uitspreken.

Alleen tijdens plenaire vergaderingen wordt gestemd en een stemming kan alleen doorgaan als er voldoende kamerleden aanwezig zijn: minimaal 76 leden (de helft plus één). De kamerleden tekenen bij het binnengaan van de kamer altijd de presentielijst, zodat te zien is wie er allemaal aanwezig is.

Controleur van de regering

De Tweede Kamer is er niet alleen om wetsvoorstellen te beoordelen. Ook de uitvoering van bestaande wetten wordt in de gaten gehouden. Een minister moet zich regelmatig verantwoorden tegenover de kamerleden. Om de medewetgevende en controlerende taken goed uit te kunnen voeren, heeft de Tweede Kamer een aantal rechten:

- *Budgetrecht*: het recht om de rijksbegroting goed te keuren of die goedkeuring juist te weigeren. Beide kamers hebben dit recht.

- *Recht van amendement*: het recht van de Tweede Kamer om wijzigingen in een wetsontwerp aan te brengen. Van dit recht wordt vaak gebruikgemaakt.
- *Initiatiefrecht*: leden van de Tweede Kamer kunnen zelf wetsvoorstellen indienen. Dat is het recht van initiatief. Het initiatiefrecht wordt niet heel vaak gebruikt. Veruit de meeste wetten beginnen als wetsvoorstel van het kabinet.
- *Moties*: beide kamers hebben het recht om tijdens een zitting moties in te dienen. Moties zijn uitspraken waarmee kamerleden de regering kunnen aansporen om iets te doen of te laten. Ook kan door middel van een motie van wantrouwen het vertrouwen in een minister of in de regering worden opgezegd.
- *Vragenrecht*: het recht om vragen te stellen en antwoord te krijgen. Elk kamerlid heeft het recht om vragen aan de minister te stellen. Dat kan schriftelijk, of mondeling tijdens het wekelijkse vragen uur. Ministers zijn verplicht om antwoord te geven en mogen geen informatie achterhouden.
- *Interpellatierecht*: beide kamers hebben het recht om een minister of staatssecretaris voor een spoeddebat naar de kamer te laten komen. Dit heet het recht van interpellatie. De minister of staatssecretaris mag niet weigeren in de kamer te verschijnen.
- *Parlementaire enquête*: het recht om een onderzoek in te stellen. Een vergaande bevoegdheid is het recht van enquête. Dat wil zeggen het recht om een bepaalde zaak tot op de bodem uit te zoeken. Een parlementaire enquêtecommissie kan iedereen onder ede verhoren.

Volksvertegenwoordiger

In de Tweede Kamer proberen de kamerleden de beloftes die ze aan de kiezer hebben gedaan, waar te maken. In de eerste plaats is een kamerlid namelijk een volksvertegenwoordiger. Om in contact te blijven met de bevolking is een Tweede Kamerlid dan ook veel op pad. Een Tweede Kamerlid gaat regelmatig op werkbezoek, bijvoorbeeld naar een ziekenhuis of een scholengemeenschap om zelf te zien of de zaken wel goed geregeld zijn.

Een kamerlid komt overal in het land en zoekt contact met de bevolking. Dit is een belangrijke taak van een Tweede Kamerlid. Om de Nederlandse bevolking te vertegenwoordigen moet het kamerlid namelijk wel weten wat de bevolking belangrijk vindt en wat er speelt. De bevolking kan ook contact zoeken met een Tweede Kamerlid.

Afsluiting

U hebt nu de volledige lesstof gelezen. Wilt u uw kennis testen? Doe dan nu de LOI Kennistest - Politiek op www.loi.nl/nwss.

Om helemaal klaar te zijn voor de Tweede Kamerverkiezingen op 12 september, moet u natuurlijk ook bepalen op welke partij u wilt gaan stemmen.

Weet u nog niet welke partij het moet gaan worden?

- [Hier](#) vindt u de verkiezingsprogramma's van alle partijen.
- Doe de [StemWijzer](#) om te kijken welke partij bij u past.
- Met de [Stemmentracker](#) kunt u terugkijken wat de partijen de afgelopen twee jaar hebben gestemd. Met welke partij komt uw stemgedrag overeen?

Bezoek aan de Tweede Kamer

Wij bevelen u van harte aan om een bezoek te brengen aan het Tweede Kamergebouw. Dit kunt u heel eenvoudig zelf organiseren. Ook is het mogelijk een bezoek te brengen aan de Ridderzaal, een echte aanrader. Er zijn twee manieren om de Tweede Kamer te bezoeken:

1. Bij het Bezoekerscentrum van ProDemos kunt u voor zes euro een rondleiding boeken waarbij u een korte film bekijkt en een bezoek brengt aan de Tweede Kamer én de Ridderzaal. De meeste rondleidingen vinden plaats op het moment dat er geen vergaderingen plaatsvinden, de gids kan u echter veel vertellen over het Tweede Kamergebouw.
Meer informatie over de rondleidingen vindt u op de [website](#) van het bezoekerscentrum”.
2. U kunt er ook voor kiezen om individueel een vergadering van de Tweede Kamer bij te wonen. Op dinsdag, woensdag en donderdag vergadert de Tweede Kamer in de plenaire zaal. U kunt zich melden bij de bezoekersingang op Lange Poten in Den Haag, het is niet mogelijk om van tevoren een afspraak te maken. Houd er rekening mee dat het vragenuurtje, de Algemene Beschouwingen en dertigledendebatten veel publiek trekken.
Lees de voorwaarden op de [website](#) van de Tweede Kamer.
Let op: zorg dat u een identiteitsbewijs bij u hebt als u een bezoek brengt aan de Tweede Kamer.

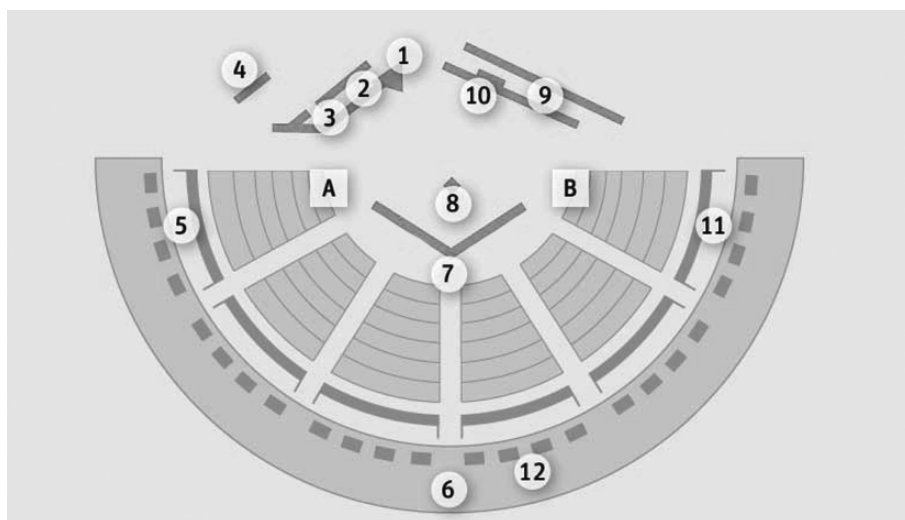

Oefenopgaven bezoek Tweede Kamer

Oefenopgave 1

Wie zit waar in de Tweede Kamer? Vul de juiste nummers van de plattegrond in:

Genodigden van de Tweede Kamer	Ambtenaren van ministers
Plaats van de minister-president	Dienst Verslag en Redactie
Bankje voor de bode(s)	Spreekgestoelte
Publieke tribune	Vak K (kabinet)
Interruptiemicrofoons	Pers
Griffier(s)	Kamervoorzitter

Welke partij zit bij A?

Welke partij zit bij B?

Oefenopgave 2

Indien er een vergadering plaatsvindt als u op de tribune zit:

1. Waarover gaat de vergadering?
2. Let tijdens de vergadering niet alleen op de inhoud van de vergadering maar ook op:
 - De rol van de voorzitter.
 - De omgangsvormen tussen kamerleden.
 - De toon van het debat.

Oefenopgave 3

Indien er geen vergadering plaatsvindt als u op de tribune zit:

Bedenk vooraf wat u graag te weten wilt komen over de Tweede Kamer en de vergaderingen. De gids weet waarschijnlijk het antwoord op uw vragen.